

Τεχνολογικό
Πανεπιστήμιο
Κύπρου

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ :

**«Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ ΑΥΤΟΑΠΟΔΟΧΗΣ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ»**

Μαρία Παπαμιχαήλ

Λεμεσός, Μάιος 2019

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Πτυχιακή εργασία:

«Η Αξιολόγηση της Ηθικής Ευαισθησίας και Προσωπικής Αξίας
αυτοαποδοχής σε φοιτητές Λογοθεραπείας»

Της

Μαρίας Παπαμιχαήλ

Επιβλέπουσες καθηγήτριες:

Δρ. Άντρη Παναγιώτου

Δρ. Μαρία Καρανικόλα

Λεμεσός, Μάιος 2019

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Μαρία Παπαμιχαήλ, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Επιστημών Αποκατάστασης του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ηθική ευαισθησία είναι η ικανότητα να αναγνωρίζουμε τα ηθικά ζητήματα όταν αυτά προκύπτουν στην πράξη. Η ηθική ευαισθησία συνδέεται στενά με τα επαγγέλματα υγείας και φυσικά δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από το επάγγελμα της Λογοθεραπείας. **Σκοπός της παρούσας εργασίας:** Η παρούσα εργασία έχει σαν στόχο να διερευνήσει και να αξιολογήσει το βαθμό της ηθικής ευαισθησίας και την προσωπική αξία αυτό-αποδοχής στους φοιτητές της Λογοθεραπείας στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. **Μεθοδολογία:** Το κύριο μέσο για την υλοποίηση της έρευνας αποτέλεσε η συμπλήρωση των τριών ερωτηματολογίων, τα οποία ήταν και τα τρία πολλαπλής επιλογής. Τα ερωτηματολόγια Ηθικής Ευθύνης και του Βαθμού της Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας αποτελούνταν από 9 ερωτήσεις, ενώ το ερωτηματολόγιο για την Αυτό-αποδοχή και Αποδοχή των Άλλων από 64 ερωτήσεις. Τα τρία ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από 23 Κύπριες προπτυχιακές φοιτήτριες λογοθεραπείας, οι οποίες φοιτούν στο τελευταίο έτος σπουδών τους. Το ερωτηματολόγιο για την Ηθική Ευθύνη, επίσης συμπληρώθηκε ξεχωριστά και από 10 προπτυχιακές τεταρτοετείς φοιτήτριες οι οποίες απάντησαν το ερωτηματολόγιο δύο φορές με διάστημα μίας εβδομάδας. **Αποτελέσματα:** Τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων κατέδειξαν πως οι προπτυχιακές τεταρτοετείς φοιτήτριες έχουν το αίσθημα της ηθικής ευθύνης κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης και παράλληλα αντιλαμβάνονται την αξία που έχουν σαν άτομα και σαν επαγγελματίες. **Συμπεράσματα:** Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει το αίσθημα της ηθικής ευθύνης στο επάγγελμα της Λογοθεραπείας, γιατί μέσω αυτής προσφέρεται καλύτερη παροχή υπηρεσιών στους πελάτες. Επίσης είναι ιδιαίτερα σημαντική η αναγνώριση της προσωπικής αξίας και της αυτό-αποδοχής.

Λέξεις κλειδιά: Ηθική Ευθύνη, Αυτό-αποδοχή, Προσωπική Αξία, φοιτητές Λογοθεραπείας

ABSTRACT:

The moral sensitivity is the ability to recognize the moral matters when these result in practice. The moral sensitivity is firmly connected with health professions and for sure it could not be absent from the speech and language therapy. **Purpose of present study:** Target of the present study is to investigate and evaluate the degree of the moral sensitivity and the personal value of self-acceptance to the speech and language students of the Cyprus University of Technology. **Methodology:** The main means for the implementation of the research was the result of three questionnaires which were multiple-choice. The Questionnaires of Moral Sensitivity and the Degree of by contrast Personal Value were made up by 9 questions, whereas the Questionnaire for the Self-Acceptance and Acceptance of others consisted of 64 questions. The 3 questionnaires were completed by 23 Cypriot undergraduate students of Speech and Language Therapy who study at the last year of their studies. The questionnaire of the Moral Sensitivity, was also completed separately by ten undergraduate 4th year students who answered the questionnaire twice within one week. **Results:** The results of the questionnaires showed that the undergraduate 4th year students have the feeling of the moral responsibility during their practice and at the same time realized the value they have as persons and as professionals. **Conclusions:** It is very important that the feeling of the moral responsibility exists at the speech and language therapy, because through these better services are offered to the clients. Also the recognition of the personal value and the self-acceptance it's very important.

Λέξεις κλειδιά: Moral Sensitivity, Self-Acceptance, Personal Value, Speech and language students

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	9
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
1.1 Τι είναι η λογοθεραπεία;.....	10
1.2 Τι είναι η ηθική ευαισθησία;.....	10
1.3 Γιατί είναι αναγκαία η ηθική ευαισθησία;.....	10
1.4 Η απουσία της ηθικής ευαισθησίας.....	11
1.5 Σκοπός της εργασίας.....	11
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	13
2.1 Ερευνητικά Εργαλεία.....	13
2.2 Υπολογισμός Μεγέθους δείγματος.....	13
2.3 Πληθυσμός Μελέτης και Δειγματοληψία.....	13
2.4 Στατιστική Ανάλυση.....	14
2.5 Κλίμακα Αυτοεκτίμησης – Αυτό-αποδοχή και αποδοχή των άλλων.....	15
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	17
3.1 Ερωτηματολόγιο Ηθικής Ευθύνης.....	17
3.2 Ερωτηματολόγιο «Βαθμός Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας».....	22
3.3 Κλίμακα Αυτοεκτίμησης – Αυτό-αποδοχή και Αποδοχή των Άλλων.....	23
3.4 Στατιστική Ανάλυση των αποτελεσμάτων των τριών ερωτηματολογίων.....	29
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	30
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	31
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	32
7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	38

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ:

Πίνακας 1: Διαχωρισμός ερωτήσεων ανά Κατηγορία.....	19
Πίνακας 2: Μέσες τιμές, μέγιστα και ελάχιστα των τριών κατηγοριών.....	20
Πίνακας 3: Συσχετισμός μεταξύ των 3 Κατηγοριών.....	20
Πίνακας 4: Μέσες τιμές, μέγιστα και ελάχιστα των ερωτηματολογίων SVQS και SAQS.....	29
Πίνακας 5: Πίνακας συσχετισμού μεταξύ των 3 ερωτηματολογίων MQS, SVQS και SAQS....	29

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ:

Γράφημα 1: Moral Sensitivity Questionnaire.....	17
Γράφημα 2: Moral Sensitivity Questionnaire Categories.....	19
Γράφημα 3: Επαναληπτικό MSQ Test.....	21
Γράφημα 4: Βαθμός Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας.....	22
Γράφημα 5: Αποτελέσματα Υποκατηγορίας "Αυτο-αποδοχής".....	25
Γράφημα 6: Αποτελέσματα Υποκατηγορίας "Αποδοχή των Άλλων".....	28

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Τι είναι η λογοθεραπεία:

Λογοθεραπεία, είναι η επιστήμη η οποία ασχολείται με τις διαταραχές λόγου, φώνησης, ομιλίας και κατάποσης, τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικες. Τα αίτια αυτών των διαταραχών είναι συνήθως νευρολογικά, εξελικτικά ή λειτουργικά. Σκοπός της λογοθεραπείας είναι η ανάπτυξη της επικοινωνίας, τόσο λεκτικά όσο και μη-λεκτικά. Η λογοθεραπεία ασχολείται με διάφορες διαταραχές, κάποιες εκ των οποίων είναι: οι διαταραχές άρθρωσης, οι φωνολογικές διαταραχές, ο τραυλισμός, οι διαταραχές φωνής, η καθυστέρηση λόγου, τα διάφορα σύνδρομα και αποσκοπεί στην αποκατάστασή τους. Αυτό, επιτυγχάνεται αρκετές φορές και με τη συνεργασία με άλλες ειδικότητες, όπως για παράδειγμα του εργοθεραπευτή, του φυσιοθεραπευτή και του ψυχολόγου.

1.2. Τι είναι η ηθική ευαισθησία:

Η λογοθεραπεία, κατατάσσεται στα επαγγέλματα υγείας, τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ηθική και δεοντολογική ευαισθησία. Συνεπώς, η λογοθεραπεία, ως ένα από αυτά, δε θα μπορούσε να εξαιρεθεί. «Ηθική ευαισθησία, ορίζεται ως η ικανότητα αναγνώρισης των ηθικών ζητημάτων όταν προκύπτουν στην πράξη» (Ineichen et al). Περιγράφεται ως η ιδιαίτερη προσοχή που δίνεται στις ηθικές αξίες οι οποίες υπάρχουν σε μια κατάσταση, και προέρχεται από διάφορες συγκρούσεις που αφορούν την αυτογνωσία του ρόλου αλλά και της ευθύνης ενός ατόμου σε μια κατάσταση. Η ηθική ευαισθησία όμως, δεν είναι μόνο θέμα «αισθήματος» (κυρίως βασίζεται στα συναισθήματα για να εντοπίσει μια ηθική αντίθεση). Είναι μια πιο προσωπική ικανότητα, η οποία δημιουργείται μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες και επιτρέπει να αισθάνεται κάποιος την ηθική σημασία σε μια κατάσταση που βιώνει. (Lutzen et al, 2000).

1.3 Γιατί είναι αναγκαία η ηθική ευαισθησία:

Η ηθική ευαισθησία είναι αναγκαίο συστατικό για την έναρξη της διαδικασίας μιας ηθικής συζήτησης. Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει η ικανότητα να γίνεται διάκριση ανάμεσα στα ηθικά προβλήματα από άλλα προβλήματα και αυτό δεν είναι θέμα μόνο της θεωρητικής γνώσης που λαμβάνει κάποιος λογοθεραπευτής (Lutzen et al 2016).

Η ηθική ευαισθησία, ενσωματώνει τόσο την ικανότητα που έχει κάποιος για να αναγνωρίσει τα ηθικά ζητήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος σε μια κατάσταση κατά την οποία είναι ηθικά αμφιλεγόμενη, αλλά και να μπορεί να δώσει τη σημασία που χρειάζεται σε αυτά. Περιλαμβάνει επίσης, την άμεση και σωστή ανταπόκριση που θα έχει ένας λογοθεραπευτής στις ανάγκες των ασθενών του, εκτός από την πρόβλεψη αν η πορεία δράσης που ακολουθείται μπορεί να βοηθήσει ή να βλάψει κάποιους άλλους ή ακόμα και αν παραβιάζει κάποια ηθικά πρότυπα ή κάποιους κώδικες δεοντολογίας (Ineichen et al.). Η ικανότητα να διακρίνουμε τα συναισθήματα, τα γεγονότα, τις αξίες και τους προβληματισμούς σχετικά με όλα αυτά, πρέπει να προετοιμάζεται μέσα από ένα ηθικό κίνητρο το οποίο σε ωθεί να κάνεις κάτι καλό, και ειδικά για τους επαγγελματίες υγείας, να νοιάζεται για τον ασθενή του. Συνεπώς, η ηθική ευαισθησία και τα ηθικά κίνητρα είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους (Lutzen et al 2000).

1.4. Η απουσία της ηθικής ευαισθησίας

Η απουσία της ηθικής ευαισθησίας, πιθανό να έχει αρκετές και σοβαρές συνέπειες. Έχει διαπιστωθεί μέσα από έρευνες, ότι οι άνθρωποι από τους οποίους απουσιάζει η ηθική ευαισθησία, έχουν την ικανότητα να δραστηριοποιούνται με τις καλύτερες προθέσεις, αλλά ενεργούν αντίθετα από τις αξίες και τις αρχές που οι ίδιοι υπηρετούν, χωρίς να το γνωρίζουν. Στην περίπτωση που δεν εντοπίζονται ηθικά ζητήματα, αυτό σημαίνει ότι δεν θα υπάρχει κάποιο ηθικό πρόβλημα για το συγκεκριμένο άνθρωπο και κατά συνέπεια δεν θεωρείται απαραίτητη η οποιαδήποτε επίλυση των ηθικών προβλημάτων. Συμπερασματικά χωρίς την ύπαρξη της ηθικής συνειδητοποίησης, δεν υπάρχει οποιοσδήποτε λόγος να τεθεί σε αμφισβήτηση η συμπεριφορά οποιουδήποτε επαγγελματία υγείας από ηθική άποψη. Ως αποτέλεσμα αυτών, η απουσία της ηθικής ευαισθησίας στους επαγγελματίες υγείας, ίσως να μην τους καθιστά ιδιαίτερα ικανούς να αναγνωρίσουν, να δώσουν κάποια ερμηνεία και να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανησυχίες και τους προβληματισμούς τόσο των ασθενών όσο και των συγγενών τους. (Ineichen et al 2000)

1.5. Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας λοιπόν, είναι να γίνει διερεύνηση του βαθμού της ηθικής ευαισθησίας σε φοιτητές της Λογοθεραπείας με βάση τα δημογραφικά, ατομικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά τους. Επίσης, στοχεύει στην εξέταση του

επιπέδου της ηθικής ευαισθησίας, στο βαθμό αυτοεκτίμησης των φοιτητών, στο βαθμό αυτό-αποδοχής και αποδοχής των άλλων και τη σχέση μεταξύ του επιπέδου της ηθικής ευαισθησίας, της αυτοεκτίμησης και των δημογραφικών ατομικών και κοινωνικών μεταβλητών.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1 Ερευνητικά εργαλεία

Μετάφραση, προσαρμογή και επικύρωση του εργαλείου MSQ στην Ελληνική Γλώσσα:

Για να γίνει η μετάφραση του ερωτηματολογίου πάρθηκε άδεια από τη δημιουργό του εργαλείου Καθ. KimLutzen, και η διαδικασία έγινε σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές ως εξής: Η μετάφραση από τα Αγγλικά στα Ελληνικά έγινε από δύο ερευνητές ξεχωριστά, μεταπτυχιακή φοιτήτρια και τη Δρ. Άντρη Παναγιώτου. Όλες οι τυχόν διαφορές επιλύθηκαν και συμφωνήθηκε μια κοινή ελληνική μετάφραση. Το ελληνικό μεταφρασμένο κείμενο δόθηκε στη Δρ. Μαρία Καρανικόλα για να μεταφραστεί ξανά στα Αγγλικά, ούτως ώστε να ελέγξει την πιστότητα και τη συμφωνία που έχει με το αρχικό Αγγλικό ερωτηματολόγιο. Οι όποιες εννοιολογικές ασυμφωνίες με το αρχικό κείμενο επιλύθηκαν και το τελικό ερωτηματολόγιο στην ελληνική γλώσσα χρησιμοποιήθηκε πιλοτικά. Τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας θα αναλυθούν παρακάτω για να διαπιστωθεί κατά πόσον και σε ποιο βαθμό το εργαλείο αξιολογεί την ηθική ευαισθησία σε ελληνόφωνους φοιτητές.

Το μεταφρασμένο ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 10 άτομα (φοιτητές) με διαφορά μιας εβδομάδας για να μελετηθεί η εγκυρότητα του (test-retest). Οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν στο excel και αναλύθηκαν με τη χρήση του στατιστικού πακέτου STATA.

2.2 Υπολογισμός μεγέθους δείγματος:

Η μελέτη θα είναι πιλοτική και περιγραφική και για αυτό τον λόγο δεν έχουν πραγματοποιηθεί υπολογισμοί μεγέθους. Με βάση προηγούμενη εμπειρία αναμένεται ποσοστό συμμετοχής 75-80%, το οποίο κρίνεται ικανοποιητικό.

2.3 Πληθυσμός μελέτης και Δειγματοληψία.

Ο πληθυσμός της μελέτης είναι φοιτητές του 4^{ου} έτους λογοθεραπείας. Για τη συλλογή των δεδομένων στάλθηκαν στους φοιτητές, σε ηλεκτρονική μορφή (μέσω του ηλεκτρονικού συνδέσμου SurveyMonkey), δομημένα εργαλεία. Η συμμετοχή των φοιτητών ήταν εθελοντική και ανώνυμη και με τη συμπλήρωση του

ερωτηματολογίου, οι φοιτητές συναίνεσαν αυτόματα στη συμμετοχή. Τα ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από 22 φοιτήτριες.

Επίσης δόθηκε το εργαλείο «Κλίμακα Αξιολόγησης του Βαθμού της Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας», στόχος του οποίου είναι να γίνει κατανοητός ο βαθμός αποτίμησης της προσωπικής αξίας του ατόμου που απαντά. Τέλος δόθηκε το εργαλείο για «Αυτό-αποδοχή και αποδοχή των άλλων» με το οποίο αξιολογείται η ικανότητα της αποδοχής των άλλων, αλλά και του βαθμού της αυτό-αποδοχής.

2.4 Στατιστική Ανάλυση:

Τα δεδομένα θα αναλυθούν αρχικά με περιγραφικές και κατόπιν με αναλυτικές μεθόδους. Τα κατηγορικά δεδομένα θα παρουσιαστούν ως συχνότητες και η σύγκριση μεταξύ τους θα γίνει με τη χρήση του τεστ X^2 (χ^2). Τα συνεχή δεδομένα θα παρουσιαστούν με χρήση του διάμεσου (και διατεταρτημοριακού εύρους-IQR) και θα συγκριθούν με τη δοκιμασία αθροίσματος κατά σειρά Wilcoxon (μη παραμετρικές δοκιμασίες). Θα χρησιμοποιηθούν μη παραμετρικές μέθοδοι ανάλυσης που δεν απαιτούν οποιαδήποτε παραδοχή κανονικότητας δεδομένων.

Η επικύρωση των ερωτήσεων του εργαλείου MSQ στα Ελληνικά θα γίνει με χρήση παραγοντικής ανάλυσης και αξιολόγησης του δείκτη Cronbach (Cronbach's alpha).

Επιπρόσθετα οι ερωτήσεις του MSQ εμπίπτουν σε 3 ξεχωριστές εννοιολογικές κατηγορίες και θα αναλυθούν ομαδοποιώντας τις ερωτήσεις (όπως φαίνεται πιο κάτω)

- **Αίσθημα ηθικής επιβάρυνσης**

4) Η ικανότητα μου να καταλαβαίνω τις ανάγκες του ασθενή σημαίνει ότι κάνω περισσότερα από όσα έχω τη δύναμη να κάνω.

6) Μου είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπίσω τα συναισθήματα που μου προκαλούνται όταν ένας ασθενής υποφέρει.

7) Όταν φροντίζω ασθενείς, αντιλαμβάνομαι πάντα της ισορροπία μεταξύ του ενδεχόμενου να βοηθήσω και του κινδύνου να προκαλέσω βλάβη.

8) Η ικανότητα μου να καταλαβαίνω τις ανάγκες του ασθενή σημαίνει ότι συχνά βρίσκομαι σε καταστάσεις στις οποίες νιώθω ανεπαρκής.

- **Ηθική Δύναμη**

2) Η ικανότητα μου να καταλαβαίνω τις ανάγκες του ασθενή είναι πάντοτε χρήσιμη στη δουλειά μου.

3) Έχω μια πολύ καλή ικανότητα να καταλαβαίνω πως πρέπει να μιλώ για δύσκολα θέματα με τον ασθενή.

5) Έχω πολύ καλή ικανότητα να καταλαβαίνω πότε ένας ασθενής δεν λαμβάνει κατάλληλη φροντίδα.

- **Ηθική Ευθύνη**

1) Νιώθω πάντοτε την ευθύνη να έχει ο ασθενής την κατάλληλη φροντίδα ακόμα κι αν οι διαθέσιμοι πόροι είναι ανεπαρκείς.

9) Με βοηθά να ξέρω τι είναι καλό και τι κακό για τον ασθενή όταν μπορώ να ακολουθήσω διαδικασίες και κανονισμούς.

2.5 Κλίμακα Αυτοεκτίμησης – Αυτό-αποδοχή και αποδοχή των άλλων

Για να γίνει η μέτρηση για την αυτοεκτίμηση που έχουν οι φοιτητές επιλέχθηκε και χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Self Acceptance and Acceptance of the others (Αυτό-αποδοχή και αποδοχή των άλλων), η οποία κλίμακα σχεδιάστηκε από τον E. Berger (1952). Ο βαθμός της αυτοεκτίμησης εκφράζεται μέσω του βαθμού της αυτό-αποδοχής και για αυτό το λόγο θεωρείται πως είναι αντιπροσωπευτική η έννοια της αυτοεκτίμησης (Rosenberg 1968). Επιπλέον, ο βαθμός αποδοχής των άλλων, είναι συνδεδεμένος και εξαρτάται άρρηκτα από το βαθμό αποδοχής των άλλων (Berger 1952).

Η κλίμακα του ερωτηματολογίου αποτελείται από δύο άλλες υποκλίμακες. Η μια κλίμακα μετρά το επίπεδο της αυτό-αποδοχής (ερωτήσεις: 1, 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 24, 28, 31, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 45, 48, 51, 52, 53, 58, 59, 61, 62, 63, 64). Η άλλη μετρά το επίπεδο της αποδοχής των άλλων (ερωτήσεις: 3, 4, 5, 10, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 36, 39, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 56, 57, 60). Οι ερωτήσεις έχουν διαβαθμισμένες απαντήσεις που είναι τύπου Likert και οι οποίες είναι από το [1] που

είναι το «δεν ισχύει για τον εαυτό μου» μέχρι το [5] που είναι το «Ισχύει απόλυτα για τον εαυτό μου». Όσο πιο χαμηλές τιμές έχει η κάθε υποκλίμακα αυτό σημαίνει πως τόσο ψηλότερα είναι τα επίπεδα της αυτοεκτίμησης. Οι τιμές της κάθε υποκλίμακας εξάγονται από το αποτέλεσμα των αντίστοιχων απαντήσεων.

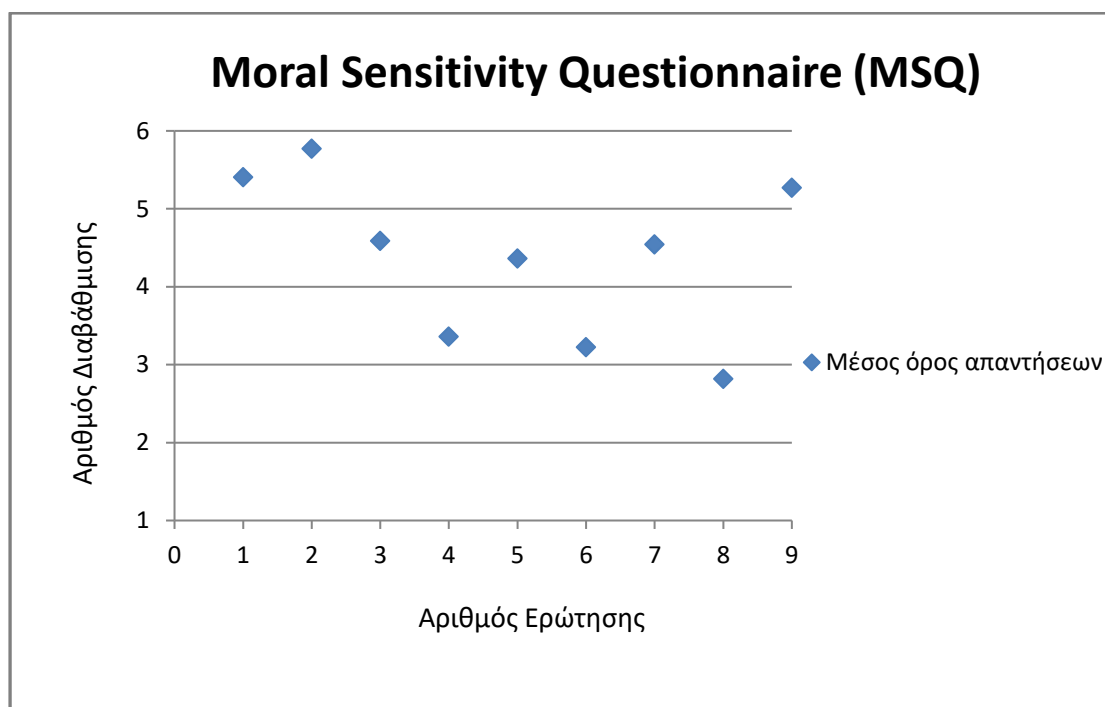
Η κλίμακα της Αυτό – αποδοχής και αποδοχής των άλλων έχει κριθεί πως είναι το καταλληλότερο εργαλείο, αφού ικανοποιεί όλα τα απαιτούμενα κριτήρια για ένα αξιόπιστο και έγκυρο εργαλείο συλλογής δεδομένων της ψυχοκοινωνικής μεταβλητής.

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Με βάση τα τρία ερωτηματολόγια τα οποία απαντήθηκαν από τις φοιτήτριες του 4^{ου} έτους τα αποτελέσματα είναι τα ακόλουθα:

3.1 Ερωτηματολόγιο Ηθικής Ευθύνης (Moral Sensitivity Questionnaire)

Το ερωτηματολόγιο MSQ (δες παράρτημα Β) εκφράζει την ανησυχία ενός ανθρώπου για τη φροντίδα κάποιου άλλου ανθρώπου ο οποίος έχει ανάγκη (Lutzen et al). Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσε η κάθε φοιτήτρια, δημιουργήθηκε το ακόλουθο διάγραμμα, το οποίο παρουσιάζει τον μέσο όρο των απαντήσεων των 22 φοιτητριών ανά ερώτηση.

Γράφημα 3: Moral Sensitivity Questionnaire

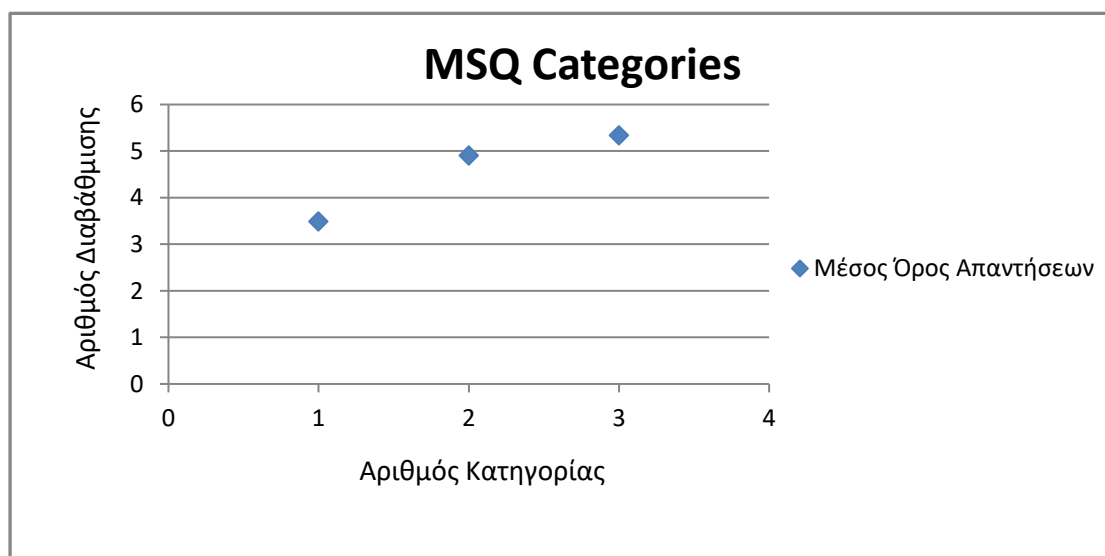
Από το γράφημα 1, παρατηρούμε λοιπόν, ότι οι φοιτήτριες νιώθουν σε μεγάλο βαθμό κάποιου βαθμού ευθύνη για το αν ο θεραπευόμενος τους λαμβάνει τη φροντίδα που πρέπει, ακόμα και αν οι διαθέσιμοι πόροι είναι σε πολλές περιπτώσεις ανεπαρκείς. Επιπλέον, πιστεύουν σχεδόν απόλυτα, πως στο επάγγελμα που ασκούν, είναι πολύ χρήσιμη η ικανότητα να καταλαβαίνουν τις ανάγκες του ασθενή τους. Αναφορικά με την ικανότητα τους να αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να συζητούν με τον πελάτη τους για κάποια δύσκολα θέματα που πιθανό να αντιμετωπίσουν κατά τη διάρκεια της θεραπείας, οι φοιτήτριες φαίνεται να έχουν εξοικειωθεί σε κάποιο βαθμό

με αυτό. Στην ερώτηση αν η ικανότητα των φοιτητριών να καταλαβαίνουν τις ανάγκες του θεραπευόμενου, σημαίνει ότι κάνουν περισσότερα από όσα έχουν τη δύναμη να κάνουν, οι φοιτήτριες έχουν ένα μέσο όρο περίπου 3.5, κάτι το οποίο σημαίνει ότι ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν με τη συγκεκριμένη άποψη. Επιπρόσθετα, πιστεύουν ότι ακόμα δεν είναι αρκετά σίγουροι ότι έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται πότε ένας θεραπευόμενος δε λαμβάνει την κατάλληλη φροντίδα. Όπως φαίνεται από το μέσο όρο στο διάγραμμα (ερώτηση 6), οι φοιτήτριες έχουν κάποια δυσκολία ακόμα στο να μπορούν να ελέγξουν τα συναισθήματα τους στην εικόνα του θεραπευόμενου τους που υποφέρει. Κατά τη διάρκεια της φροντίδας των θεραπευόμενων τους, ένα σημαντικό ζήτημα για τις φοιτήτριες, κάτι το οποίο είναι εμφανές από τον μέσο όρο των απαντήσεων (Μ.Ο. 4,5), είναι η ισορροπία μεταξύ του ενδεχομένου να τους βοηθήσουν και του κινδύνου να τους προκαλέσουν κάποια βλάβη. Οι φοιτήτριες, φαίνεται να διαφωνούν με την άποψη πως η ικανότητα τους να καταλαβαίνουν τις ανάγκες του θεραπευόμενου συνεπάγεται ότι συχνά βρίσκονται σε καταστάσεις στις οποίες νιώθουν ανεπαρκείς. Τέλος, οι ερωτηθείς, δεν φαίνεται να ασπάζονται την άποψη πως όταν ακολουθούν τις διαδικασίες και τους κανονισμούς αυτό μπορεί να τους βοηθήσει να ξέρουν τι είναι καλό και τι είναι κακό για τον θεραπευόμενο τους.

Σύμφωνα λοιπόν με τα πιο πάνω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι φοιτήτριες θεωρούν πολύ σημαντική την ικανότητα να καταλαβαίνουν τους θεραπευόμενους τους και πως αυτό είναι πολύ χρήσιμο στη δουλειά τους. Παράλληλα, δεν πιστεύουν ότι η ύπαρξη αυτής της ικανότητας τις καθιστά ανεπαρκείς στην αντιμετώπιση οποιασδήποτε κατάστασης. Επιπρόσθετα, συμφωνούν στο ότι έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται πώς να συζητούν για δύσκολα ζητήματα με τους ασθενείς τους, να αντιλαμβάνονται πότε ο ασθενής τους δεν λαμβάνει ικανοποιητική φροντίδα και πως κατά τη διάρκεια της φροντίδας των ασθενών τους διατηρούν στο μυαλό τους την ισορροπία μεταξύ του ενδεχόμενου να τους βοηθήσουν και του κινδύνου να τους προκαλέσουν κάποια βλάβη. Οι φοιτήτριες συμφωνούν σε αρκετά μεγάλο βαθμό, ότι έχουν το αίσθημα ευθύνης για το αν ο ασθενής του λαμβάνει τη φροντίδα που χρειάζεται ακόμα και χωρίς τους διαθέσιμους πόρους και πιστεύουν πως με το να ακολουθούν τις σωστές διαδικασίες και τους κανονισμούς, τις βοηθά να ξέρουν τι είναι καλό και τι κακό για τους θεραπευόμενους τους. Εκεί που φαίνεται πως ούτε συμφωνούν αλλά ούτε και διαφωνούν ιδιαίτερα, είναι στο ότι αν έχουν την ικανότητα

να καταλαβαίνουν τις ανάγκες του θεραπευόμενου αυτό σημαίνει πως κάνουν περισσότερα από όσα μπορούν να κάνουν και στη δυσκολία να αντιμετωπίσουν τα συναισθήματα τους όταν κάποιος ασθενείς τους υποφέρει.

Οι πιο πάνω ερωτήσεις, μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες και πιο κάτω ακολουθεί η αξιολόγηση τους, με βάση αυτό. Οι τρεις αυτές κατηγορίες είναι: 1) το αίσθημα της ηθικής επιβάρυνσης, 2) η ηθική δύναμη και 3) η ηθική ευθύνη. Οι τρεις αυτές κατηγορίες φαίνεται πως εννοιολογικά είναι αλληλένδετοι, αλλά υποδηλώνουν ότι η ηθική ευαισθησία περιλαμβάνει πολύ περισσότερες διαστάσεις από απλά μια γνωστική ικανότητα, συναισθήματα και ηθικές γνώσεις και δεξιότητες (Lutzen et al. 2006) Στην κάθε κατηγορία εμπίπτουν συγκεκριμένες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Στο παρακάτω διάγραμμα και στον πίνακα φαίνονται τα αποτελέσματα με βάση αυτές τις κατηγορίες:

Γράφημα 4: Moral Sensitivity Questionnaire Categories

Κατηγορία 1: ερωτήσεις 4, 6, 7, 8
Κατηγορία 2: ερωτήσεις 2, 3, 5
Κατηγορία 3: ερωτήσεις 1, 9

Πίνακας 1: Διαχωρισμός ερωτήσεων ανά Κατηγορία

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
MQC1	22	3.488636	.9337497	1.75	4.75
MQC2	22	4.909091	.8176739	3	6

MQC3	22	4.931818	.7605677	3.5	6
MQS	22	4.391098	.5622504	3.590278	5.368056

Πίνακας 2: Μέσες τιμές, μέγιστα και ελάχιστα των τριών κατηγοριών

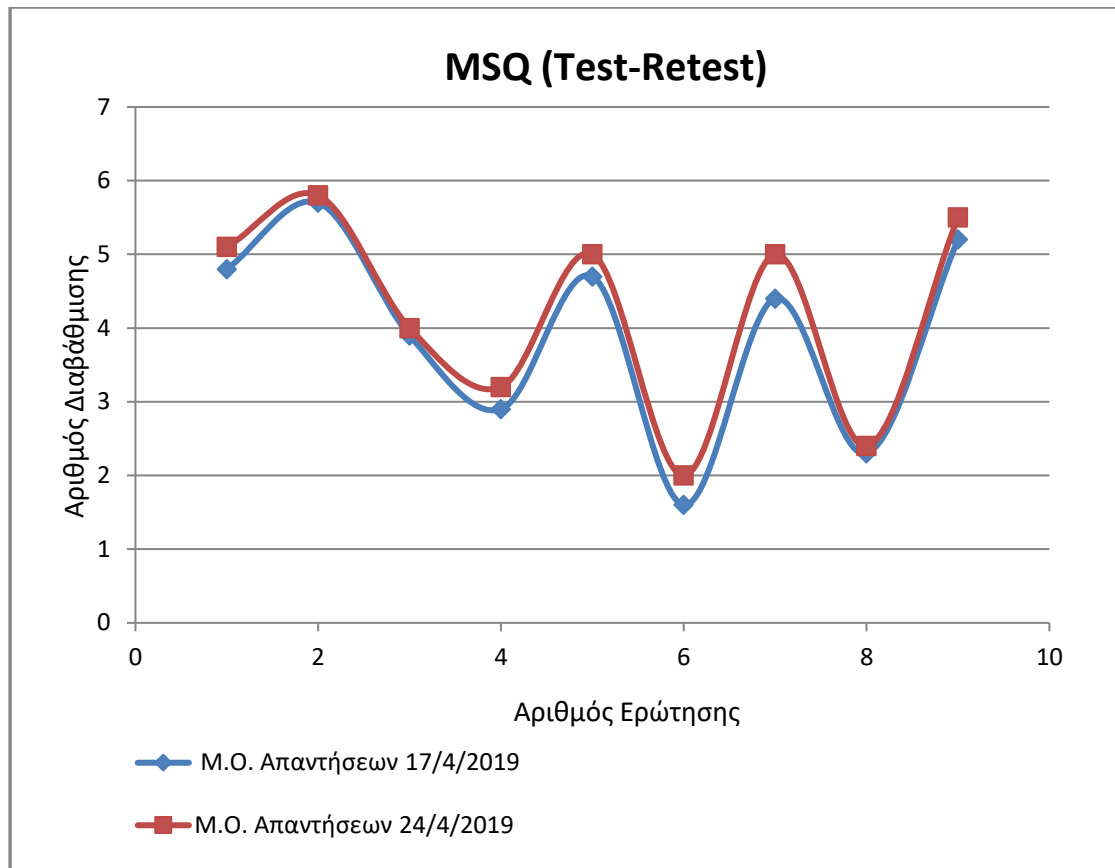
Σύμφωνα με το γράφημα 2 και τον πίνακα 2, παρατηρείται ότι οι φοιτητές έχουν βαθμολογήσει με αρκετά ψηλό βαθμό, τόσο την ηθική δύναμη, όσο και την ηθική ευθύνη και με πιο χαμηλό βαθμό το αίσθημα της ηθικής επιβάρυνσης. Αυτό είναι αρκετά σημαντικό αφού σημαίνει πως αισθάνονται ότι είναι εφοδιασμένοι με τα απαραίτητα για να μπορούν να εισέλθουν στην επαγγελματική τους πλέον ζωή και πως ακόμα δεν έχουν πληγεί από οποιεσδήποτε καταστάσεις τις οποίες δεν μπορούν οι ίδιοι να ελέγξουν.

	MQC1	MQC2	MQC3
MQC1	1.0000		
MQC2	0.1934	1.0000	
MQC3	0.1485	0.7665	1.0000

Πίνακας 3: Συσχετισμός μεταξύ των 3 Κατηγοριών

Στον πιο πάνω πίνακα (Πίνακας 3), φαίνονται οι συσχετισμοί μεταξύ των τριών κατηγοριών του MSQ. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, παρουσιάζεται μια πολύ καλή συσχέτιση μεταξύ των κατηγοριών της ηθικής δύναμης (κατηγορία 2) και της ηθικής ευθύνης (κατηγορία 3) κάτι το οποίο μπορεί να προβλέψει το 77% των απαντήσεων του άλλου, ενώ δεν φαίνεται να υπάρχει αυτή η συσχέτιση με την κατηγορία του αισθήματος της ηθικής επιβάρυνσης (κατηγορία 1).

Βασισμένοι λοιπόν σε όλα τα παραπάνω, παρουσιάζεται το αποτέλεσμα για το συνολικό Ερωτηματολόγιο Ηθικής Ευθύνης, να είναι αρκετά ψηλό. Έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως οι τεταρτοετείς φοιτητές έχουν υψηλό το αίσθημα της Ηθικής Ευθύνης στο επάγγελμα το οποίο επέλεξαν να ακολουθήσουν και αυτό κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό.

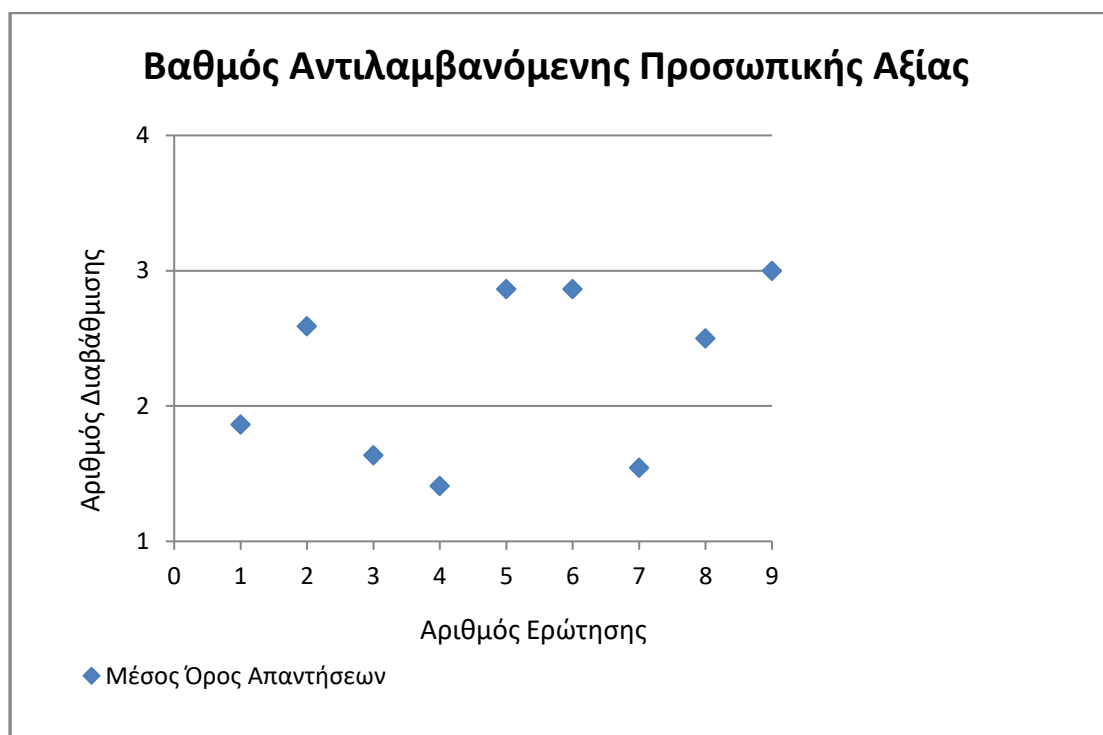

Γράφημα 3: Επαναληπτικό MSQ Test

Για να διαφανεί η εγκυρότητα του ερωτηματολογίου δόθηκε το ερωτηματολόγιο σε 10 φοιτήτριες και έπρεπε να το απαντήσουν δύο φορές με διάστημα μιας εβδομάδας μεταξύ τους. Όπως φαίνεται από τους μέσους όρους των απαντήσεων των 10 φοιτητριών (γράφημα 3) οι απόψεις τους δεν διαφέρουν ιδιαίτερα την πρώτη εβδομάδα από τη δεύτερη. Ο μέσος όρος των απαντήσεων τους είναι σχεδόν ίδιος για τις 2, 3 και 8, (βλ. παράρτημα Β) και αυτό δείχνει μια σταθερότητα στις απόψεις τους για αυτές τις πτυχές. Στις υπόλοιπες ερωτήσεις 1, 4, 5, 6, 7 και 9, υπάρχει αύξηση στο μέσο όρο των απαντήσεων. Μέσα από αυτό μπορούμε να συμπεράνουμε ότι με την πάροδο της μιας εβδομάδας οι φοιτήτριες ίσως να αντιλήφθηκαν ότι συμφωνούν περισσότερο όταν βρίσκονται απέναντι από αυτές τις καταστάσεις και το αίσθημα της ηθικής τους ευθύνης αυξάνεται καθώς περνούν από την κλινική τους εμπειρία.

3.2 Ερωτηματολόγιο «Βαθμός Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας»

Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο (βλ. παράρτημα Γ), δόθηκε με σκοπό να μπορέσει να γίνει κατανοητός ο βαθμός της αποτίμησης της προσωπικής αξίας του απαντητή. Αυτό σημαίνει ότι οι απαντήσεις που θα δοθούν θα παρουσιάζουν το πώς αισθάνεται ο ίδιος ο φοιτητής για τον εαυτό του και το βαθμό αξίας που δίνει για το άτομο του.

Γράφημα 4: Βαθμός Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας

Σύμφωνα με το γράφημα 4, οι φοιτητές τείνουν να συμφωνήσουν πως αισθάνονται σε γενικό βαθμό ευχαριστημένοι με τον εαυτό τους. Στην ερώτηση εάν μερικές φορές νομίζουν πως δεν είναι καθόλου καλοί φαίνεται πως δεν συμφωνούν ούτε διαφωνούν αφού ο μέσος όρος των απαντήσεων τους είναι περίπου 2,5. Οι φοιτητές φαίνεται να συμφωνούν πως διαθέτουν κάποιες αρετές σαν άνθρωποι. Επιπλέον, όσον αφορά την ικανότητα τους να κάνουν πράγματα, όπως και οι περισσότεροι άνθρωποι, γενικά συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με αυτό. Στην άποψη πως δεν έχουν πολλά πράγματα για τα οποία να αισθάνονται περήφανα για τον εαυτό τους, οι φοιτητές φαίνεται να διαφωνούν. Διαφωνούν επίσης με το ότι υπάρχουν κάποιες φορές που αισθάνονται πραγματικά ότι είναι άχρηστοι. Στη θεωρία πως αξίζουν ως άνθρωποι, τουλάχιστον στον ίδιο βαθμό με τους άλλους ανθρώπους, συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με βάση τις απαντήσεις τους. Ακόμη, δεν διαφωνούν ούτε συμφωνούν, με το ότι θα ήθελαν να

τρέφουν περισσότερο σεβασμό για τον εαυτό τους. Τέλος, διαφωνούν με την άποψη πως έχουν την τάση να νιώθουν αποτυχημένοι σαν άνθρωποι.

Γενικά, με βάση το Βαθμό Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής Αξίας, οι φοιτητές αισθάνονται υπερηφάνεια για κάποια πράγματα τα οποία έχουν κάνει, κάτι το οποίο τους κάνει να αισθάνονται πως δεν είναι άχρηστοι και ούτε αποτυχημένοι. Έχουν αμφιβολία ως προς το γεγονός πως κάποιες φορές μπορεί να μην είναι τόσο καλοί άνθρωποι όσο θα ήθελαν και επιπλέον θέλουν να τρέφουν περισσότερο σεβασμό για τον εαυτό τους. Συνολικά νιώθουν αρκετά ευχαριστημένοι με τον εαυτό τους, πιστεύουν ότι έχουν αρετές σαν άνθρωποι, είναι ικανοί να κάνουν πράγματα όπως οι άλλοι άνθρωποι και τέλος θεωρούν ότι αξίζουν σαν άνθρωποι, τουλάχιστον στο βαθμό που αξίζουν οι άλλοι άνθρωποι γύρω τους.

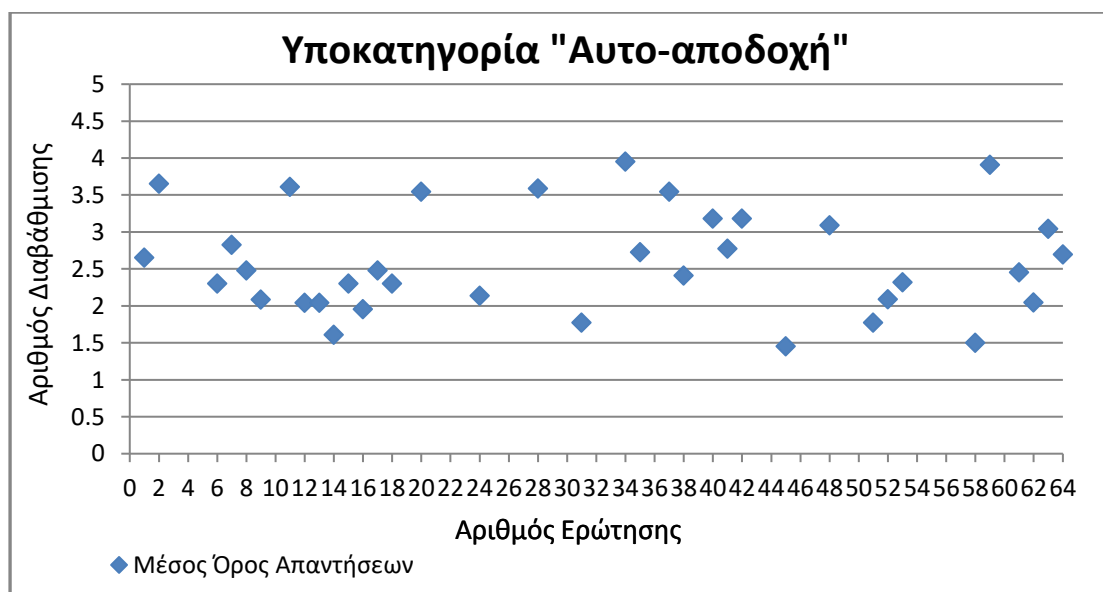
3.3 Κλίμακα Αυτοεκτίμησης – Αυτό-αποδοχή και Αποδοχή των Άλλων

Σύμφωνα με τα όσα απάντησαν οι ερωτηθέντες για την υποκατηγορία της «Αυτό-αποδοχής» (βλ. παράρτημα Α, γράφημα 5) εξήχθησαν τα παρακάτω αποτελέσματα: κάποιες φορές τείνουν να αισθάνονται ότι θα ήθελαν να υπήρχε κάποιος ο οποίος θα μπορούσε να τους πει πως να επιλύσουν τα προβλήματα τους. Επίσης φαίνεται πως σε αρκετά μεγάλο βαθμό δεν αμφισβητούν την αξία τους οι ίδιοι σαν άτομα, ακόμα και στην περίπτωση που νομίζουν ότι κάποιος άλλος ίσως να αμφισβητούν την αξία τους. Οι ερωτηθέντες φαίνεται να μην ασπάζονται την άποψη πως όταν λένε οι άλλοι κάτι καλό για αυτούς δυσκολεύονται να πιστέψουν ότι εννοούν πραγματικά αυτό που λένε, και έτσι δεν θεωρούν πως τους κοροϊδεύουν ή ότι δεν είναι ειλικρινείς μαζί τους. Κάποιες φορές φαίνεται πως δεν αντέχουν να τους κριτικάρουν ή να τους σχολιάζουν κάποιος άλλος και κάποιες φορές αυτό δεν ισχύει. Επιπλέον εξάγεται το συμπέρασμα, πως τις περισσότερες φορές μπορούν να μιλήσουν μπροστά σε κόσμο, ή σε κάποιες κοινωνικές εκδηλώσεις, χωρίς να υπάρχει έντονο το αίσθημα του φόβου πως θα τους κριτικάρουν ή θα γελάσουν αν πουν κάτι που ίσως να είναι λανθασμένο. Σε μεγάλο βαθμό, οι φοιτητές θεωρούν πως έχουν ρυθμίσει αρκετά αποτελεσματικά τη ζωή τους, και πιστεύουν πως έχουν την ικανότητα να χρησιμοποιήσουν τις δυνάμεις τις οποίες έχουν με πιο αποτελεσματικό τρόπο. Επιπρόσθετα οι φοιτητές τείνουν να θεωρούν πως τις περισσότερες φορές τα συναισθήματα και οι ορμές που έχουν προς τους άλλους ανθρώπους είναι φυσιολογικά και αποδεκτά. Οι ερωτηθέντες φαίνεται πως δεν είναι σύμφωνοι με την άποψη πως υπάρχει κάτι το

οποίο τους αφήνει ανικανοποίητους σε όποια δουλειά και αν κάνουν, ενώ παράλληλα δεν πιστεύουν πως αν κάτι πάει καλά στη δουλειά τους τότε αυτό σημαίνει ότι οι απαιτήσεις της δουλειάς ήταν χαμηλότερες από τις δυνατότητες και τις ικανότητες τους και δεν πρέπει να νιώσουν το αίσθημα της ικανοποίησης διότι δεν ήταν μια δίκαιη δοκιμασία. Ακόμη φαίνεται πως δεν νιώθουν ιδιαίτερα διαφορετικοί από τον υπόλοιπο κόσμο γύρω τους και ίσως να έχουν την αίσθηση της ασφάλειας που έχει κάποιος όταν ξέρει πως δεν διαφέρει από τους άλλους. Οι φοιτητές δείχνουν πως δεν φοβούνται μήπως οι άνθρωποι που είναι δίπλα τους και συμπαθούν απογοητευτούν με τον πραγματικό εαυτό τους. Δεν βασανίζονται από κάποια αισθήματα κατωτερότητας και ταυτόχρονα δεν πιστεύουν πως εξαιτίας των άλλων δεν μπορούν να καταφέρουν όλα όσα θα έπρεπε. Επιπλέον κάποιες φορές ίσως να είναι ντροπαλοί και να νιώθουν αμήχανα όταν βρίσκονται μπροστά σε κόσμο ενώ κάποιες άλλες όχι. Δεν ενστερνίζονται την ιδέα πως για να είναι αρεστοί και να τα πηγαίνουν καλά με τους άλλους πρέπει να συμπεριφέρονται όπως κάποιοι άλλοι θα ήθελαν να συμπεριφέρονται.

Παράλληλα, αρκετές φορές θεωρούν ότι διαθέτουν μια εσωτερική δύναμη η οποία τους επιτρέπει να χειρίζονται κάποιες καταστάσεις. Μέσω του σταθερού και δομημένου χαρακτήρα που έχουν αισθάνονται αρκετά σίγουροι για τον εαυτό τους. Τις περισσότερες φορές φαίνεται πως δεν νιώθουν κάποια αμηχανία όταν βρίσκονται με άτομα τα οποία έχουν κάποια ανώτερη θέση από αυτούς στη δουλειά τους. Μερικές φορές έχουν την άποψη πως είναι νευρασθενικοί ή κάτι παρεμφερές. Οι ερωτηθέντες απορρίπτουν τη θέση πως δεν προσπαθούν να είναι φιλικόι με τους άλλους, γιατί πιστεύουν πως έτσι κι αλλιώς δεν θα τους αρέσουν. Επίσης φαίνεται να αισθάνονται σε αρκετό βαθμό πως είναι άνθρωποι με αξία, και είναι ίσοι με τους υπόλοιπους ανθρώπους. Κάποιες φορές ίσως να μην μπορούν να αποφύγουν τις ενοχές για τον τρόπο που αισθάνονται για κάποιους ανθρώπους στη ζωή τους. Οι φοιτητές αρκετές φορές δεν φοβούνται να γνωρίσουν καινούργια άτομα, αφού πιστεύουν πως είναι αξιόλογοι σαν άνθρωποι, άρα δεν υπάρχει λόγος να μην τους αρέσουν. Ακόμη οι ερωτηθέντες πιστεύουν στον εαυτό τους, ενώ ταυτόχρονα είναι ευαίσθητοι και σε κάποιες περιπτώσεις όταν τους λένε κάποια πράγματα θεωρούν ότι τους ασκούν κριτική ή ότι τους προσβάλλουν, ενώ όταν το ξανασκέφτονται καταλαβαίνουν ότι ίσως να μην εννοούσαν κάτι τέτοιο. Μερικές φορές θεωρούν πως διαθέτουν κάποιες συγκεκριμένες ικανότητες, και μερικές φορές όχι, κάτι που

μπορούν να επιβεβαιώσουν και οι άλλοι που είναι γύρω τους. Την ίδια στιγμή αναρωτιούνται εάν τους αποδίδουν μεγαλύτερη αξία από αυτή που πρέπει. Επιπλέον κάποιες φορές αισθάνονται την αυτοπεποίθηση ότι μπορούν να διαχειριστούν κάποια πιθανά προβλήματα που ίσως να τους προκύψουν στο μέλλον και κάποιες φορές δεν αισθάνονται αυτή την αυτοπεποίθηση. Οι φοιτητές δεν προσποιούνται για να εντυπωσιάσουν τους άλλους, αφού και οι ίδιοι γνωρίζουν ότι δεν είναι το άτομο το οποίο θα προσποιηθεί. Σε περίπτωση που κάποιος τους κατακρίνει, υπάρχουν κάποιες φορές που ανησυχούν και καταδικάζουν τον εαυτό τους και κάποιες φορές δεν το κάνουν αυτό. Οι φοιτητές αισθάνονται φυσιολογικά άτομα, όταν βρίσκονται με παρέα μιλάνε ελεύθερα χωρίς να φοβούνται μήπως πουν κάτι λάθος και δεν έχουν την τάση να αποφεύγουν τα προβλήματα τους. Δεν αισθάνονται οποιεσδήποτε ενοχές όταν οι άλλοι σκέπτονται θετικά γι' αυτούς, γιατί τους έχουν δείξει τον πραγματικό τους εαυτό και δεν τους κορόιδεψαν. Επίσης θεωρούν ότι βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με τους άλλους ανθρώπους και αυτό τους βοηθάει να μπορούν να δημιουργήσουν καλές σχέσεις μαζί τους και δεν θεωρούν ότι οι άλλοι έχουν την τάση να συμπεριφέρονται διαφορετικά σε αυτούς από ότι συμπεριφέρονται σε άλλους ανθρώπους. Μερικές φορές όταν πρέπει να μιλήσουν δημόσια νιώθουν αμήχανα και έχουν δυσκολία να εκφράζονται καλά. Τέλος οι φοιτητές δεν ζουν τη ζωή τους με βάση τα μέτρα των άλλων και δεν πιστεύουν ιδιαίτερα πως αν δεν είχαν τόσο κακή τύχη θα είχαν κατορθώσει πολλά περισσότερα από όσα έχουν ήδη κατορθώσει.

Γράφημα 5: Αποτελέσματα Υποκατηγορίας "Αυτο-αποδοχής"

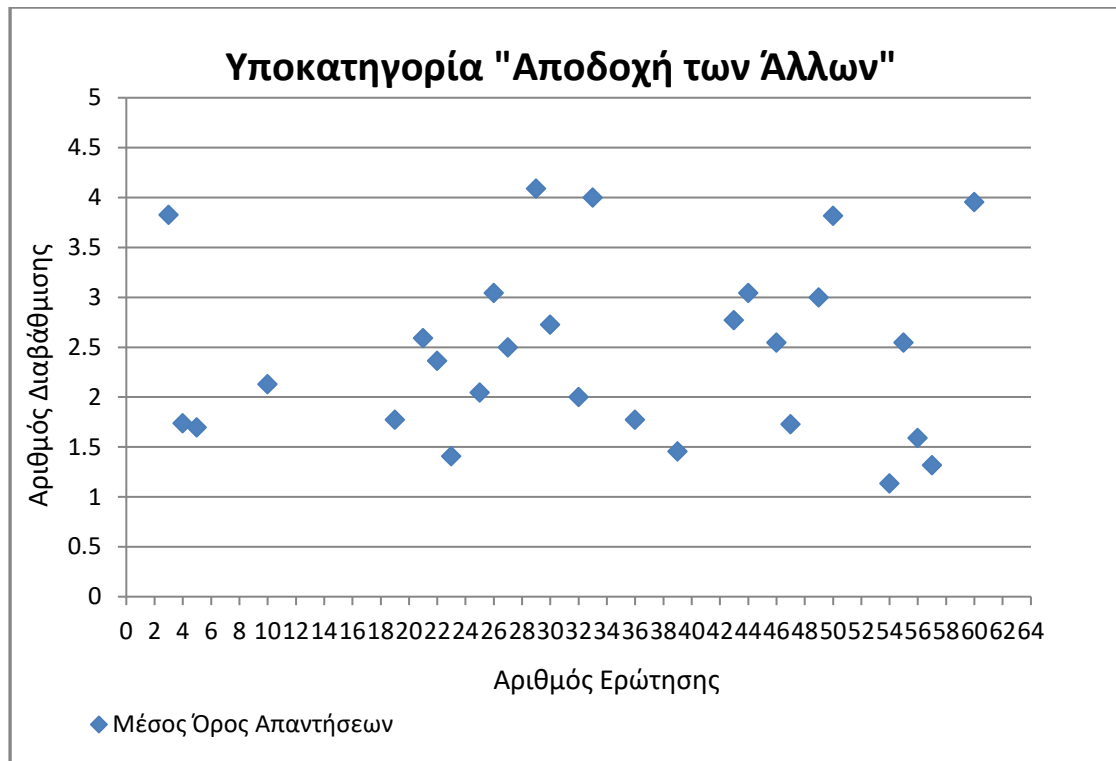
Στην υποκατηγορία που αφορά την «Αποδοχή των Άλλων» (βλ. παράστημα Α, γράφημα 6) τα συμπεράσματα που εξήγαγα είναι τα ακόλουθα: οι φοιτητές νιώθουν σε σχετικά ικανοποιητικό βαθμό άνετα με όλες τις κατηγορίες των ανθρώπων, από τα χαμηλότερα μέχρι τα ψηλότερα επίπεδα. Η δουλειά που κάνουν δεν τους απορροφά σε τόσο βαθμό, ούτως ώστε να μην τους νοιάζει που δεν έχουν στενούς φίλους. Οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως είναι σωστό και όμορφο να καταναλώνουν χρόνο και ενέργεια για τους άλλους και δεν θεωρούν πως πρέπει να προσέχουν περισσότερο την οικογένεια και τον εαυτό τους και να αφήνουν τους υπόλοιπους χωρίς τη βοήθεια τους να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους. Επιπλέον δεν συμφωνούν με την άποψη πως δεν είναι σωστό να κάνεις χάρες στους άλλους, διότι αν τους κάνεις χάρες μπορούν εύκολα να τους εκμεταλλευτούν.

Ακόμη δεν συνηθίζουν να παραβλέπουν τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων για να πετύχουν κάποιο σημαντικό δικό τους στόχο τον οποίον έχουν θέσει. Πιστεύουν ότι υπάρχουν αρκετοί λόγοι για να συμβιβάζεται κάποιος, ακόμα και όταν κάποιος έχουν αρχές και αξίες τις οποίες δεν συμμερίζονται, καλό θα ήταν να συναναστρέφονται μαζί τους. Δεν είναι ιδιαίτερα σύμφωνοι με το γεγονός πως πρέπει να αλλάξεις το άτομο με το οποίο παντρεύεσαι, και να κάνεις την αλλαγή προς τα εκεί που επιθυμείς. Ακόμη πιστεύουν ότι είναι αρκετά άσχημο να «πατάει» κάποιος τους άλλους εκεί που τους πονάει για να μπορούν οι ίδιοι να πραγματοποιήσουν τους στόχους που έχουν θέσει και ακόμα δεν προσπαθούν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να κάνουν τους άλλους γύρω τους να ενεργούν με τον τρόπο που θα ήθελαν οι ίδιοι. Υπάρχουν ορισμένες φορές που θα πουν στους άλλους τι πρέπει να κάνουν όταν έχουν κάποιο πρόβλημα να λύσουν και κάποιες φορές που δεν θα πουν τίποτα. Οι φοιτητές δεν περνούν ιδιαίτερα καλά όταν είναι μόνοι τους και μακριά από τους άλλους. Επιπλέον φαίνεται πως δεν νιώθουν ανώτεροι αλλά ούτε και κατώτεροι σε σχέση με τον κόσμο γύρω τους. Μερικές φορές στην προσπάθεια τους να αποτρέψουν κάποια άτομα από το να κάνουν λάθη που είναι πιθανό να έχουν σοβαρό αντίκτυπο στη ζωή τους, η πράξη τους αυτή μπορεί να παρερμηνευτεί. Συνήθως επιβραβεύουν τους άλλους για το ταλέντο που μπορεί να έχουν ή για κάποια εργασία την οποία έχουν κάνει και τους ευχαριστεί ιδιαίτερα να κάνουν μικρές χάρες στους άλλους ακόμα και στην περίπτωση που δεν τους γνωρίζουν και πολύ καλά. Κάτι που διακρίνεται είναι πως οι φοιτητές δεν προτιμούν να είναι μόνοι τους και θέλουν να έχουν στενή φιλία με κάποια από τα άτομα του περιβάλλοντος τους.

Οι ερωτηθέντες αποκάλυψαν πως στεναχωριούνται συχνά για τους άλλους και αυτό συνεπάγεται πως δεν είναι εγωκεντρικά άτομα. Επιπρόσθετα αρκετές φορές πιστεύουν πως οι άνθρωποι θα έπρεπε να επιβραβεύονται για τα επιτεύγματα τους, αλλά είναι σπάνιες οι περιπτώσεις τις οποίες συνάντησαν που να αξίζουν έπαινο. Οι φοιτητές, μερικές φορές όταν τους ζητά κάποιος μια συμβουλή για ένα προσωπικό του πρόβλημα, αντί να του πουν πώς να το αντιμετωπίσει, αυτοί του λένε από «σένα εξαρτάται», ενώ κάποιες άλλες φορές μπορεί να τον βοηθήσουν με το πρόβλημα που έχει. Δεν πιστεύουν σε μεγάλο βαθμό πως για να κατακτήσεις περισσότερα πράγματα στη ζωή σου πρέπει να πολεμήσεις τόσο όσο να πληγώσεις αυτούς που ίσως θα σταθούν εμπόδιο σε αυτά που θα ήθελαν να κάνουν.

Επιπλέον δεν παρουσιάζεται να αισθάνονται κάποιο αίσθημα ανωτερότητας ή κατωτερότητας το οποίο να σχετίζεται με τους περισσότερους ανθρώπους που οι ίδιοι γνωρίζουν. Οι φοιτητές κάποιες φορές διστάζουν και κάποιες άλλες όχι να παρακινήσουν τους άλλους που είναι γύρω τους να ζήσουν με το σύστημα υψηλών αξιών που θεωρούν οι ίδιοι ότι έχουν για τον εαυτό τους. Την ίδια στιγμή όμως μπορούν να είναι αρκετά φιλικοί ακόμα και με τα άτομα που κάνουν πράγματα τα οποία οι ίδιοι θεωρούν ότι είναι λάθος και όταν κάποια άλλοι είναι αδύναμοι και ανεπαρκείς, δεν έχουν την τάση να τους εκμεταλλεύονται, αφού δεν πιστεύουν πως για να πετύχεις τους στόχους τους οποίους έχεις θέσει πρέπει να είσαι ισχυρός έναντι των άλλων. Ακόμη αρκετές φορές δεν φαίνεται να ενοχλούνται εύκολα όταν οι άλλοι δεν συμφωνούν μαζί τους και δεν περιμένουν όταν συναναστρέφονται με άλλα άτομα πιο νεαρά, να κάνουν ότι τους λένε.

Τέλος δεν ενστερνίζονται την άποψη πως για να κάνεις κάτι για κάποιον άλλον πρέπει να περιμένεις να σου ανταποδώσει στο μέλλον το καλό που του έχεις κάνει και πιστεύουν πως όταν τα άτομα που συναναστρέφονται μαζί τους δυσκολεύονται να διευθετήσουν κάποια από τα προβλήματα τους, είναι ευχάριστο γι' αυτούς να τους συμβουλευτούν με όποιο τρόπο μπορούν.

Γράφημα 6: Αποτελέσματα Υποκατηγορίας "Αποδοχή των Άλλων"

Σε γενικές γραμμές, τα συμπεράσματα που προκύπτουν στην υποκατηγορία «Αυτό-αποδοχή», είναι πως οι φοιτητές αισθάνονται καλά με τον εαυτό τους, είναι αισιόδοξοι και πιστεύουν πως αξίζουν σαν άνθρωποι. Μερικές φορές ίσως να είναι ντροπαλοί ή να φοβούνται να μιλήσουν μπροστά σε αρκετό κόσμο νιώθοντας αμηχανία. Δεν προσποιούνται για να γίνουν αποδεκτοί σε ένα κοινωνικό σύνολο και έχουν τη γνώμη πως αξίζουν όσο αξίζουν και οι υπόλοιποι άνθρωποι γύρω τους. Όσο αφορά την υποκατηγορία «Αποδοχή των Άλλων», οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως πρέπει να διατηρούν τις κοινωνικές σχέσεις και επαφές τους χωρίς να επηρεάζονται από τη δουλειά τους. Δεν θεωρούν πως είναι σωστό να εκμεταλλεύονται τον κόσμο γύρω τους για να ικανοποιήσουν τους στόχους και τις φιλοδοξίες τους, αποδέχονται τους ανθρώπους όπως είναι, δεν τους αρέσει να εκμεταλλεύονται ή να καταπατούν τους άλλους για να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες τους. Είναι αρκετά δοτικοί, και βοηθούν το συνάνθρωπο τους εάν χρειαστεί.

3.4 Στατιστική Ανάλυση των Αποτελεσμάτων των τριών ερωτηματολογίων

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
SVQS	22	2.252525	.3127354	1.333333	2.555556
SAQS	23	2.534918	.3231339	1.921875	3.5

Πίνακας 4: Μέσες τιμές, μέγιστα και ελάχιστα των ερωτηματολογίων SVQS και SAQS

Σύμφωνα με τον πίνακα 4, παρουσιάζεται πως για το ερωτηματολόγιο για το «Βαθμό Αντιλαμβανόμενης Προσωπικής αξίας» και το για το ερωτηματολόγιο που σχετίζεται με «Αυτό-αποδοχή και αποδοχή των Άλλων», τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης έδειξαν πως το χαμηλό σκορ στα δύο αυτά ερωτηματολόγια σημαίνει πως οι φοιτητές έχουν ψηλότερη αυτοεκτίμηση και βαθμολογούν με ψηλό βαθμό την αξία που δίνουν στον εαυτό τους. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι οι φοιτητές που απάντησαν στα ερωτηματολόγια τα πάνε πολύ καλά σε αυτό τον τομέα.

Όσο αφορά και τα τρία ερωτηματολόγια (πίνακας 5), οι συνολικές βαθμολογίες είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Αυτό σημαίνει ότι τα ερωτηματολόγια μετράνε διαφορετικά πράγματα το ένα από το άλλο, οπότε η μέτρηση και των τριών είναι καλύτερη. Το ερωτηματολόγιο για την Αντιλαμβανόμενη Προσωπική Αξία και το ερωτηματολόγιο για την Αυτό-αποδοχή και την Αποδοχή των άλλων, είναι δύο διαφορετικά πράγματα και πρέπει να μετρηθούν με διαφορετικές ερωτήσεις το καθένα όπως έχει ήδη γίνει.

```
. spearman MQS SVQS SAQS
(obs=22)
```

	MQS	SVQS	SAQS
MQS	1.0000		
SVQS	-0.2016	1.0000	
SAQS	0.0028	-0.1144	1.0000

Πίνακας 5: Πίνακας συσχετισμού μεταξύ των 3 ερωτηματολογίων MQS, SVQS και SAQS

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο πλαίσιο αυτού του ερευνητικού έργου, προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε κατά πόσο οι φοιτητές της λογοθεραπείας έχουν ανεπτυγμένο το αίσθημα της ηθικής ευαισθησίας στο επάγγελμα τους και βασιστήκαμε κυρίως στα ατομικά και ψυχολογικά τους χαρακτηριστικά. Εξετάστηκε το επίπεδο της ηθικής ευαισθησίας, ο βαθμός της αυτοεκτίμησης των φοιτητών και ο βαθμός της αυτό-αποδοχής και αποδοχής των άλλων. Εξήχθηκε το συμπέρασμα ότι οι φοιτητές έχουν σε σημαντικό βαθμό ψηλό επίπεδο αυτό-εκτίμησης, αυτό-αποδοχής και αποδοχής των άλλων όσο και το επίπεδο της ηθικής τους ευαισθησίας.

Οι αδυναμίες της έρευνας, ήταν πως δεν υπήρχε καθόλου βιβλιογραφία που να αφορά την ηθική ευαισθησία στους φοιτητές της Λογοθεραπείας και ήταν αρκετά περιορισμένη για την ηθική ευαισθησία στα επαγγέλματα υγείας. Επίσης υπήρχε μικρός αριθμός συμμετεχόντων (23 φοιτήτριες Λογοθεραπείας στο τέταρτο έτος). Ενώ τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν μέσω ηλεκτρονικού συνδέσμου σε όλες τις φοιτήτριες και των τεσσάρων ετών, απάντησαν μόνο οι φοιτήτριες του τέταρτου έτους.

Θα ήταν σημαντικό στο μέλλον να γίνουν περαιτέρω έρευνες για τη μέτρηση της ηθικής ευαισθησίας στους επαγγελματίες υγείας, και ειδικότερα στους Λογοθεραπευτές, για να διαπιστωθεί εάν όντως η ηθική ευαισθησία υπάρχει σε όλα τα έτη σπουδών ή αν καλλιεργείται στην πορεία της σπουδής. Επίσης μια άλλη έρευνα που θα μπορούσε να γίνει είναι για να εξακριβωθεί εάν η ηθική ευαισθησία που υπάρχει κατά τη φοιτητική περίοδο συνεχίζει, μειώνεται ή αυξάνεται στη μετέπειτα επαγγελματική πορεία.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βασισμένοι λοιπόν, τόσο στη βιβλιογραφική ανασκόπηση που έγινε, όσο και στις έρευνες που διενεργήθηκαν, εξήχθησαν κάποια τελικά συμπεράσματα τα οποία αφορούν την ηθική ευαισθησία που υπάρχει στους τεταρτοετείς φοιτητές στη Λογοθεραπεία. Η Λογοθεραπεία, η οποία ανήκει στα επαγγέλματα υγείας, όπως διαπιστώθηκε έχει αρκετά στοιχεία ηθικής ευαισθησίας σαν επάγγελμα. Οι φοιτητές αισθάνονται έντονα πως έχουν κάποιο σημαντικό βαθμό ευθύνης έναντι στον πελάτη τους και παράλληλα έχουν και την ικανότητα, κάτι που είναι πολύ σημαντικό για αυτούς, να μπορούν να αντιλαμβάνονται τις ανάγκες των πελατών τους, χωρίς αυτό να τους καθιστά ανεπαρκείς στο να μπορούν να αντιδράσουν σε οποιαδήποτε κατάσταση. Υπάρχει όμως ακόμα μια δυσκολία στο να καταφέρνουν να ελέγχουν τα συναισθήματα που έχουν για τους ασθενείς τους. Ωστόσο, διατηρούν την ισορροπία που υπάρχει ανάμεσα στη θέληση τους να βοηθήσουν τον ασθενή και στο ενδεχόμενο σε αυτή τους την προσπάθεια να του προκαλέσουν κάποιου είδους βλάβη. Επιπλέον κάτι που είναι πολύ σημαντικό, είναι η ικανότητα που έχουν κατακτήσει και μπορούν να συζητούν δύσκολα θέματα με τον πελάτη τους και η ευθύνη την οποία πλέον αισθάνονται σε μεγάλο βαθμό για το εάν ο πελάτης τους λαμβάνει τη φροντίδα που πρέπει. Οι φοιτήτριες σημείωσαν αρκετά υψηλή βαθμολογία στους τομείς της ηθικής ευθύνης και της ηθικής δύναμης. Σε γενικό βαθμό είναι αρκετά υπερήφανοι για πράγματα τα οποία έχουν κάνει, αισθάνονται ευχαριστημένοι με τον εαυτό τους, έχουν αρετές σαν άνθρωποι, είναι ικανοί να κάνουν αρκετά πράγματα και θεωρούν ότι αξίζουν σαν προσωπικότητες. Επιπρόσθετα έχουν υψηλή αυτό-αποδοχή, σέβονται τον εαυτό τους και αποδέχονται τους άλλους γύρω τους. Είναι σημαντική η ύπαρξη της Ηθικής Ευθύνης στο επάγγελμα της λογοθεραπείας διότι φαίνεται να βοηθά στην καλύτερη παροχή των υπηρεσιών υγείας που προσφέρουν οι λογοθεραπευτές.

Το επάγγελμα του Λογοθεραπευτή, έχει έντονο το στοιχείο της ηθικής ευαισθησίας και είναι καλό να υπάρχει τροφή γι' αυτό από τα φοιτητικά χρόνια ενός ατόμου που σπουδάζει Λογοθεραπεία μέχρι τη μετέπειτα πορεία του σαν επαγγελματία υγείας.

6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α

1 – Δεν ισχύει για τον εαυτό μου	2 – Μάλλον δεν ισχύει για τον εαυτό μου	3 – Κάποιες φορές ισχύει για τον εαυτό μου και κάποιες φορές όχι	4 – Μάλλον ισχύει για τον εαυτό μου	5 – Ισχύει απόλυτα για τον εαυτό μου
1	Θα ήθελα να υπήρχε κάποιος, ο οποίος να μου έλεγε πώς να λύσω τα προσωπικά μου προβλήματα.			1 2 3 4 5
2	Δεν αμφισβητώ την αξία μου ως άτομο, ακόμα και αν νομίζω ότι την αμφισβητούν οι άλλοι.			1 2 3 4 5
3	Μπορώ να νιώθω άνετα με όλες τις κατηγορίες ανθρώπων , από τα χαμηλότερα, έως τα υψηλότερα επίπεδα.			1 2 3 4 5
4	Με απορροφά τόσο πολύ η δουλειά μου, που δεν με νοιάζει να μην έχω στενούς φίλους			1 2 3 4 5
5	Δεν θεωρώ σωστό να καταναλώνω χρόνο και ενέργεια για τους άλλους, διότι θεωρώ ότι θα πρέπει να προσέχω περισσότερο την οικογένεια και τον εαυτό μου και να αφήνω τους άλλους να τα βγάζουν πέρα μόνοι τους.			1 2 3 4 5
6	Όταν οι άλλοι λένε κάτι καλό για εμένα, δυσκολεύομαι να πιστέψω ότι το εννοούν πραγματικά. Νομίζω ότι με κοροϊδεύουν ότι δεν είναι ειλικρινείς.			1 2 3 4 5
7	Δεν αντέχω να με κριτικάρουν ή να με σχολιάζουν οι άλλοι.			1 2 3 4 5
8	Δεν μιλάω πολύ μπροστά σε κόσμο ή σε κοινωνικές εκδηλώσεις, διότι φοβάμαι πως οι άλλοι θα με κριτικάρουν ή θα γελάσουν αν πω κάτι λάθος.			1 2 3 4 5
9	Πιστεύω ότι δεν έχω ρυθμίσει ιδιαίτερα αποτελεσματικά τη ζωή μου, αλλά δεν νομίζω ότι έχω την ικανότητα να χρησιμοποιήσω τις δυνάμεις μου με ποιο αποτελεσματικό τρόπο.			1 2 3 4 5
10	Δεν θεωρώ σωστό να κάνει κανείς χάρες στους άλλους, διότι αν κάνει χάρες στους άλλους με μεγάλη ευκολία, οι άλλοι θα σε εκμεταλλευτούν			1 2 3 4 5
11	Θεωρώ ότι τα συναισθήματα και οι ορμές που έχω για τους άλλους ανθρώπους είναι φυσιολογικά και αποδεκτά.			1 2 3 4 5
12	Κάτι μέσα μου δεν με αφήνει αν νιώσω ικανοποίηση από όποια δουλειά και αν έχω κάνει. Αν μάλιστα όλα πάνε καλά έχω την πεποίθηση ότι οι απαιτήσεις της δουλειάς ήταν πολύ χαμηλότερες από τις δυνατότητες και τις ικανότητές μου, και δεν θα έπρεπε να νιώθω ικανοποίηση, διότι δεν ήταν μια δίκαιη δοκιμασία.			1 2 3 4 5
13	Νιώθω διαφορετική-ός από τους άλλους. Θα ήθελα να έχω αυτή την αίσθηση ασφάλειας που έχει κάποιος όταν ξέρει ότι δεν διαφέρει από τους άλλους.			1 2 3 4 5
14	Φοβάμαι μήπως οι άνθρωποι που συμπαθώ διαπιστώσουν ποιος πραγματικά είμαι και απογοητευτούν.			1 2 3 4 5
15	Συχνά βασανίζομαι από αισθήματα κατωτερότητας.			1 2 3 4 5
16	Εξαιτίας των άλλων δεν μπόρεσα να καταφέρω όλα όσα θα έπρεπε .			1 2 3 4 5
17	Είμαι αρκετά ντροπαλή- ός και νιώθω αμήχανα όταν βρίσκομαι με κόσμο.			1 2 3 4 5
18	Προκειμένου να είμαι αρεστή-ος και αν τα πηγαίνω καλά με τους άλλους συμπεριφέρομαι όπως οι άλλοι θα ήθελαν να συμπεριφερθώ.			1 2 3 4 5

19	Συνήθως παραβλέπω τα συναισθήματα των άλλων όταν πρόκειται να πετύχω κάποιο σημαντικό στόχο.	1 2 3 4 5
20	Θεωρώ ότι διαθέτω μια εσωτερική δύναμη για να χειρίζομαι τις καταστάσεις. Ο χαρακτήρας μου είναι σταθερά δομημένος, γεγονός που με κάνει αν νιώθω αρκετά σίγουρη-ος για τον εαυτό μου.	1 2 3 4 5
21	Δεν πιστεύω ότι υπάρχει λόγος να συμβιβάζεται κανείς. Όταν οι άλλοι έχουν αρχές και αξίες που δεν συμμερίζομαι, απλώς δεν συναναστρέφομαι μαζί τους.	1 2 3 4 5
22	Το άτομο που παντρεύεται κανείς μπορεί να μην είναι τέλειο, αλλά πιστεύω ότι αξίζει να προσπαθεί κανείς να το αλλάξει προς τα εκεί που επιθυμεί.	1 2 3 4 5
23	Δεν θεωρώ άσχημο να «πατάω» τους άλλους λιγάκι εκεί που πονούν, προκειμένου να πραγματοποιήσω του στόχους μου.	1 2 3 4 5
24	Νιώθω αμήχανα όταν βρίσκομαι με άτομα που έχουν ανώτερη θέση από εμένα στη δουλειά.	1 2 3 4 5
25	Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προσπαθώ αν κάνω τους άλλους να ενεργούν όπως θα ήθελα.	1 2 3 4 5
26	Συχνά λέω στους άλλους τι πρέπει να κάνουν όταν έχουν κάποιο πρόβλημα να λύσουν.	1 2 3 4 5
27	Περνώ καλύτερα όταν είμαι μόνη-ος μου, μακριά από τους άλλους.	1 2 3 4 5
28	Νομίζω ότι είναι νευρασθενική-ος ή κάτι τέτοιο.	1 2 3 4 5
29	Δεν νιώθω ούτε ανώτερη-ος , ούτε κατώτερη-ος από τους άλλους.	1 2 3 4 5
30	Μερικές φορές οι άλλοι παρερμηνεύουν την προσπάθειά μου να τους αποτρέψω να κάνουν λάθη που πιθανά να έχουν σοβαρό αντίκτυπο στη ζωή τους.	1 2 3 4 5
31	Αρκετές φορές δεν προσπαθώ να είμαι φιλική-ός με τους άλλους, διότι έτσι και αλλιώς δεν θα τους αρέσω.	1 2 3 4 5
32	Πολύ λίγες φορές επιβραβεύω τους άλλους για το ταλέντο τους ή για κάποια εργασία που έχουν κάνει.	1 2 3 4 5
33	Με ευχαριστεί να κάνω μικρές χάρες στους άλλους, ακόμη και αν δεν τους γνωρίζω καλά.	1 2 3 4 5
34	Νιώθω πως είναι ένας άνθρωπος με αξία, ίσος με τους άλλους.	1 2 3 4 5
35	Δεν μπορώ να αποφύγω τις ενοχές για τον τρόπο που νιώθω για κάποιους ανθρώπους στη ζωή μου.	1 2 3 4 5
36	Προτιμώ να είμαι μόνη-ός παρά να έχω στενές φιλίες με κάποια από τα άτομα του περιβάλλοντός μου.	1 2 3 4 5
37	Δεν φοβάμαι να γνωρίσω καινούργια άτομα, διότι θεωρώ ότι είμαι αξιόλογο άτομο, οπότε δεν υπάρχει λόγος να μην τους αρέσω.	1 2 3 4 5
38	Δεν πιστεύω και πολύ στον εαυτό μου.	1 2 3 4 5
39	Σπάνια στεναχωριέμαι για τους άλλους. Είμαι αρκετά εγωκεντρικό άτομο.	1 2 3 4 5
40	Είμαι αρκετά ευαίσθητη-ος. Όταν οι άλλοι μου λένε κάποια πράγματα νομίζω ότι μου ασκούν κριτική ή με προσβάλουν με κάποιο τρόπο, αλλά μετά όταν τα ξανασκέπτομαι νομίζω ότι μάλλον δεν εννοούσαν κάτι τέτοιο.	1 2 3 4 5
41	Θεωρώ ότι διαθέτω συγκεκριμένες ικανότητες, γεγονός που επιβεβαιώνουν και οι άλλοι. Ωστόσο αναρωτιέμαι κατά πόσο τους αποδίδω μεγαλύτερη αξία από την πραγματική.	1 2 3 4 5

42	Νιώθω αυτοπεποίθηση ότι μπορώ να χειριστώ πιθανά προβλήματα που θα προέκυπταν στο μέλλον.	1 2 3 4 5
43	Πιστεύω ότι οι άνθρωποι θα πρέπει να επιβραβεύονται για τα επιτεύγματά τους, αλλά σπάνια συναντώ προσπάθειες που αξίζουν έπαινο .	1 2 3 4 5
44	Όταν κάποιος μου ζητά τη συμβουλή μου για κάποιο προσωπικό του πρόβλημα τις περισσότερες φορές αντί να του πω τι να κάνει του λέω «από εσένα εξαρτάται ποια απόφαση θα πάρεις».	1 2 3 4 5
45	Συχνά προσποιούμαι για να εντυπωσιάσω τους άλλους. Ξέρω ότι δεν είμαι το άτομο που προσποιούμαι ότι είμαι.	1 2 3 4 5
46	Νομίζω ότι για τα περισσότερα πράγματα στη ζωή, κανείς θα πρέπει να πολεμά οπότε εκείνοι που θα σταθούν εμπόδιο θα πληγωθούν.	1 2 3 4 5
47	Δεν μπορώ να αποφύγω το αίσθημα ανωτερότητας (ή κατωτερότητας) που νιώθω σε σχέση με τους περισσότερους ανθρώπους που γνωρίζω.	1 2 3 4 5
48	Ακόμη και όταν με κατακρίνουν οι άλλοι, εγώ δεν ανησυχώ και δεν καταδικάζω τον εαυτό μου.	1 2 3 4 5
49	Δεν διστάζω να παρακινήσω τους άλλους να ζήσουν με το ίδιο σύστημα υψηλών αξιών που έχω για εμένα.	1 2 3 4 5
50	Μπορώ να είναι φιλική-ος ακόμη και με άτομα που κάνουν πράγματα που θεωρώ λάθος.	1 2 3 4 5
51	Δεν νιώθω φυσιολογικός-η, αλλά θα ήθελα να νιώθω φυσιολογικός-η.	1 2 3 4 5
52	Όταν συνήθως βρίσκομαι με παρέα δεν λέω πολλά, διότι φοβάμαι ότι θα πω κάτι λάθος.	1 2 3 4 5
53	Έχω την τάση να αποφεύγω τα προβλήματά μου.	1 2 3 4 5
54	Όταν οι άλλοι είναι αδύναμοι και ανεπαρκείς, έχω την τάση να τους εκμεταλλεύομαι διότι πιστεύω ότι για να πετύχεις τους στόχους σου θα πρέπει να είσαι ισχυρός.	1 2 3 4 5
55	Εύκολα ενοχλούμαι όταν οι άλλοι δεν συμφωνούν μαζί μου.	1 2 3 4 5
56	Όταν συναναστρέφομαι με νεότερα άτομα, περιμένω να κάνουν ότι τους λέω.	1 2 3 4 5
57	Δεν βρίσκω το λόγο να κάνω κάτι για τους άλλους, εκτός και αν μπορούν να μου το ανταποδώσουν αργότερα.	1 2 3 4 5
58	Ακόμα και όταν οι άλλοι σκέπτονται θετικά για εμένα, νιώθω κάποιες ενοχές ότι τους κοροϊδεύω, διότι αν ήμουν ο πραγματικός εαυτός μου δεν θα σκέπτονταν θετικά για εμένα.	1 2 3 4 5
59	Θεωρώ ότι βρίσκομαι στο ίδιο επίπεδο με τους άλλους ανθρώπους και αυτό βοηθάει ώστε να δημιουργώ καλές σχέσεις μαζί τους.	1 2 3 4 5
60	Όταν τα άτομα που συναναστρέφομαι δυσκολεύονται να διευθετήσουν τα προβλήματά τους με ευχαριστεί να τους συμβουλευτώ.	1 2 3 4 5
61	Θεωρώ ότι οι άλλοι έχουν μια τάση να συμπεριφέρονται διαφορετικά σε εμένα απ' ότι συμπεριφέρονται συνήθως στους άλλους.	1 2 3 4 5
62	Ζω τη ζωή μου σε μεγάλο ποσοστό με βάση τα μέτρα των άλλων.	1 2 3 4 5
63	Όταν πρέπει να μιλήσω δημόσια νιώθω αμήχανα και έχω δυσκολία να εκφράζομαι καλά.	1 2 3 4 5
64	Αν δεν είχα τόσο κακή τύχη θα είχα κατορθώσει πολλά περισσότερα απ' όσα έχω κατορθώσει μέχρι σήμερα.	1 2 3 4 5

Παράρτημα Β

Ερωτηματολόγιο ηθικής Ευθύνης

	<u>Διαφωνώ</u> <u>πλήρως</u> <u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>Συμφωνώ</u> <u>απόλυτα</u> <u>6</u>
1) Νιώθω πάντα κάποιου βαθμού ευθύνη για το αν ο θεραπευόμενος λαμβάνει επαρκή φροντίδα, ακόμα και αν οι διαθέσιμοι πόροι είναι ανεπαρκείς.						
2) Η ικανότητα μου να καταλαβαίνω τις ανάγκες του θεραπευόμενου είναι πάντοτε χρήσιμη στη δουλεία μου.						
3) Είμαι πολύ ικανή-ος στο να αντιλαμβάνομαι πως πρέπει να μιλώ για δύσκολα θέματα με έναν θεραπευόμενο.						
4) Η ικανότητα μου να καταλαβαίνω τις ανάγκες του θεραπευόμενου σημαίνει ότι κάνω περισσότερα από όσα έχω τη δύναμη να κάνω.						
5) Είμαι πολύ ικανή-ός στο να καταλαβαίνω πότε ένας θεραπευόμενος δεν λαμβάνει την κατάλληλη φροντίδα.						
6) Μου είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπίσω τα συναισθήματα μου όταν ένας θεραπευόμενος υποφέρει.						
7) Όταν φροντίζω τους θεραπευόμενους, έχω πάντα στο μυαλό μου την ισορροπία μεταξύ						

του ενδεχομένου να τους βοηθήσω και του κινδύνου να τους προκαλέσω βλάβη.						
8) Η ικανότητα μου να καταλαβαίνω τις ανάγκες του θεραπευόμενου σημαίνει ότι συχνά βρίσκομαι σε καταστάσεις στις οποίες νιώθω ανεπαρκής.						
9) Όταν ακολουθώ τις διαδικασίες και τους κανονισμούς με βοηθά να ξέρω τι είναι καλό και τι κακό για τον θεραπευόμενο.						

Παράρτημα Γ

ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ

	Συμφωνώ πλήρως 1	Συμφωνώ 2	Διαφωνώ 3	Διαφωνώ πλήρως 4
1. Συνολικά είμαι ευχαριστημένη-ος με τον εαυτό μου.				
2. Μερικές φορές νομίζω ότι δεν είμαι καθόλου καλή-ος.				
3. Θεωρώ ότι διαθέτω κάποιες αρετές ως άνθρωπος.				
4. Είμαι ικανή-ος να κάνω πράγματα, όπως και οι περισσότεροι από τους ανθρώπους.				
5. Θεωρώ ότι δεν έχω και πολλά για τα οποία να είμαι περήφανη-ος.				
6. Κάποιες φορές, πράγματι, νιώθω άχρηστη-ος.				
7. Θεωρώ ότι αξίζω ως άνθρωπος, τουλάχιστον στον ίδιο βαθμό με τους άλλους.				
8. Μακάρι να έτρεφα περισσότερο σεβασμό για τον εαυτό μου.				
9. Συνολικά έχω την τάση να νιώθω αποτυχημένη-ος.				

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Berger, E., (1952). The relation between expressed acceptance of self and expressed acceptance of others, *The Journal of Abnormal and Social Psychology* .

Christen, M., Ineichen, C., & Tanner, C., (2014). How “moral” are the principles of biomedical ethics? – a cross-domain evaluation of the common morality hypothesis, *BMC Medical Ethics*

Ineichen, C., Christen, M., & Tanner, C. (2017). Measuring value sensitivity in medicine, *BMC Medical Ethics*, 18(1), 5.

Lutzen, K., Dahlqvist, V., Eriksson, S., & Norberg, A. (2006). Developing the Concept of Moral Sensitivity in Health Care Practice, *Nursing Ethics*

Lutzen, K., Johansson, A., & Nordstrom, G., (2000). Moral Sensitivity: some differences between nurses and physicians, *Nursing Ethics*

Rosenberg, S., Nelson, C., & Vivekananthan, P., (1968). A multidimensional approach to the structure of personality impressions, *Journal of Personality and Social Psychology*.

Tuvelsson, H., & Lutzen K. (2016). Demographic factors associated with moral sensitivity among nursing students, *Nursing Ethics*